

Univerzitet u Sarajevu
Fakultet političkih nauka
Master program Međureligijski studij i izgradnja mira

Student: Vanja Jovanović, broj indeksa: 6-M/2017

Modul
Izgradnja mira

ULOGA MEĐURELIGIJSKOG VIJEĆA
U BOSNI I HERCEGOVINI
U IZGRADNJI MIRA
U POSTKONFLIKTNOJ ZAJEDNICI

REZIME

Međureligijsko vijeće u Bosni i Hercegovini je autoritetom učenja četiri monoteističke religije postavilo sebi za cilj da živeći svoje vjere u ljubavi i mirotvorstvu prema čovjeku i zajednici preobražava nakon rata devastirano i razgrađeno bosanskohercegovačko društvo. Organizovano u formi nevladine organizacije zadržava svoju specifičnost i kroz nju punim kapacitetom ravnopravnih crkava i vjerskih zajednica intenzivno radi na restauraciji postkonfliktne zajednice na način izgradnje građanskog društva kroz međureligijski dijalog. Realizovalo je i realizuje niz projekata koji u vrlo konkretnom smislu i u različitim segmentima života i društva imaju svoj plod i eho u širokoj populaciji građana u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: međureligijski, postkonfliktno, mir, građansko, crkve i vjerske zajednice, restauracija

UVOD

Međureligijsko vijeće u Bosni i Hercegovini,¹ kojeg zvanično i punim kapacitetom čine Islamska zajednica, Srpska pravoslavna crkva, Rimokatolička crkva i Jevrejska zajednica² nastaje 1997. godine. Dakle četiri tradicionalne, istorijske utemeljene crkve i vjerske zajednice u BiH. Razlog nastajanja MRV u BiH bio je mirotvorni sa ciljem prevazilaženja destrukcija u narušenim ljudskim odnosima građana Bosne i Hercegovine a nakon još destruktivnijeg međuetničkog bratoubilačkog rata. Platforma djelovanja je bila religija u svojim pojavama u građanskom društvu i vjera u životima građana kako na ličnom tako i na zajedničkom nivou. Predstavnicima crkava i vjerskih zajednica u BiH su se sastajali i ranije u istoriji pa čak i za vrijeme rata, ali uspostavljanje međureligijske saradnje na ovakav organizovan, institucionalizovan način i na liderskom nivou, dešavao se prvi put ne samo kod nas nego i u svijetu. U organizacionom smislu, prvih godina rada, velika pomoć je došla od strane Svjetske konferencije religija za mir sa sjedištem u Nju

1 U nastavku teksta skraćeno MRV u BiH

2 Redoslijed nabrajanja prihvaćen od strane MRV u BiH a temelji se na brojnosti vjernika u BiH. Dok se konstrukcija crkve i vjerske zajednice zasniva na istorijskoj prisutnosti.

Jorku. Kako crkve i vjerske zajednice nakon jednog istorijskog diskontinuiteta socijalističke realnosti u svom životu i razvoju da se sada organizuju i odgovore potrebama postkonfliktnog društva ali i savremenog čovjeka uopšte a da pri tome skoro da nemaju nikakav postojeći obrazac, bilo je prvo egzistencijalno pitanje. Nakon 20 godina kontinuiranog rada, uz sve padove i uspone, MRV u BiH je došlo do mnogih odgovora, proživjelo ih i u stečenoj stabilnosti svjedoči prvobitnu zadaću svoje misije. Mnogi i različiti projekti izrodili su svoje plodove. Često kritikovani način rada na kraju se uvijek zaokruživao u pozitivan rezultat. Kritike su najčešće bazirane na nerazlikovanju NVO i religijskih zajednica. Na kraju je MRV u BiH postalo prepoznatljiv brend i „domaći“ proizvod od kojeg se traži iskustvo.

RAZRADA

ZAJEDNIČKA MORALNA ODGOVORNOST

Da bi razumjeli ulogu crkava i vjerskih zajednica u bosanskohercegovačkom postkonfliktnom društvu neophodno je da zaronimo u vjerski identitet naših građana do početka konflikta. Prethodno vladajući socijalistički režim nije dozvoljavao misiju religija jer se i sam donekle zasnivao na principima vjere. Građani su nominalno znali kojoj vjeri „po rođenju“³ pripadaju ali nešto više ili dublje o toj vjeri nisu znali. Slabljenjem režima uvećavalo se tradicionalno i folklorno praktikovanje vjere koja je u tom smislu bila daleko od stvarnog življenja po vjeri. Takav krnji identitet poistovjetio je etničku pripadnost sa vjerom⁴ te su se u međuetničkim sukobima pojavili svi simboli religija kao i određene vjerske emocije koje su tražile brz odgovor na osnovna duhovno

3 Zasigurno neadekvatna konstrukcija ali na plastičan način svjedoči o poimanju i shvatanju ljudi u jednom vremenu. Npr. hrišćanin se ne postaje rođenjem nego krštenjem.

4 Ova činjenica je na našim balkanskim prostorima problem i danas. Svi Srbi su pravoslavni, svi Hrvati su katolici i svi Bošnjaci su muslimani jeste tvrdnja koja je donekle matematički najtačnija ali obzirom na monoteističke svjetske religije islam i hrišćanstvo, ne stoji kao nužna. Plod ovoga stava je problem prepoznavanja u smislu da će naš čovjek npr. islam prepoznavati, poznavati i poistovjećivati sa Bošnjacima, pravoslavlje kroz i sa Srbima te katoličanstvo kroz i sa Hrvatima.

egzistencijalno pitanja⁵. Dakle, iako je konflikt u BiH imao sve simbole religija i nerijetko pogrešno svjedočenje sebe kao vjernika kroz pripadajući etnicitet, isti nije bio vjerski⁶. Bez obzira na ovaj teret a prvenstveno iz razloga prevazilaženja svježih ratnih destrukcija, zvanične religije na prostoru BiH su se pored svog pojedinačnog djelovanja morale i zajedno uključiti u restauraciju društva. Jedino zajedničkim svjedočenjem su mogle nadići vladajuće podijeljenosti prvenstveno na vjerničkom nivou zašto i jesu pozvane. Da bi taj glas bio jači morali su ga poslati i neprestano upućivati lideri zvaničnih religijskih institucija. Potpisivanjem „Izjave o zajedničkoj moralnoj odgovornosti“ 9. juna 1997. godine u kojoj se svjedoči vjera u jednoga Boga a u smislu monoteističkog temelja sve četiri monoteističke religije, pozvani su kroz vjeru narodi u BiH na prevazilaženje podjela i izgradnju mira. U tom trenutku još uvijek ostrašćeno i bolom stradanja preplavljeno bosanskohercegovačko postkonfliktno društvo zasigurno nije bilo u stanju da prepozna i doživi suštinu ove poruke. To je i razumljivo jer pomirenje i prevazilaženje određenih stanja je proces kojem su neophodni rad i vrijeme. Međutim glas i slika predstavnika crkava i vjerskih zajednica koji su okupljeni zajedno i obraćaju se narodu ostavila je jak utisak. Zajedništvo nije samo mogućnost koju biramo nego je nužnost izvan koje ne možemo. Bog je stvorio svakog čovjeka i sve zajedno nas postavio ovdje gdje jesmo. Ako smo vjernici onda to moramo znati, poznavati jedni druge, uvažavati se, poštovati i ne tolerisati⁷ nego živjeti zajedno. Ako to nije ostvarivo, jer politike uvijek „pale vatru“, ljudska prava i pravo na slobodu vjere se zakonski moraju poštovati na cijeloj teritoriji BiH. Načelno je to bio put kojim je MRV u BiH krenulo kroz vlastitu organizaciju a sa ciljem trajanja u svom konstruktivnom djelovanju. Ono je postalo profesionalno nevladino udruženje koje realizacijom raznih i različitih projekata djeluje u društvu kroz sve njegove segmente.

5 Ljudi se u ratu susreću sa smrću, razaranjem i nestajanjem te češće i intenzivnije postavljaju pitanja o svrsi života i sebe u njemu ali i ontološka pitanja u smislu života poslije smrti.

6 Generalno posmatrajući istoriju, vjerski ratovi su završeni u srednjem vijeku.

7 Pojam „tolerisati“ u smislu vjere nije posebno pozitivan jer predpostavlja – trpiti nekoga pored sebe

MIROTVORNI PROJEKTI U POSTKONFLIKTNOM DRUŠTVU

Kroz zajedničke konferencije vjeroučitelja govorilo se zajedničkim iskustvima, problemima i prevazilaženjima problema. Za slijepa i slabovidna lica štampane su knjige o vjeri na brajevom pismu i snimljen je audio materijal. Između ostalog izdate su i knjige Običaji muslimana, pravoslavni, rimokatolika i Jevreja u BiH, Glosar religijskih pojmova kao i Monografija religija u BiH. Sa TV kućom BBC su snimljene zajedničke emisije o vjeri koje su prenosile radio stanice širom BiH. Osnovana je Mreža vjernica sa preko 100 članica koja djeluje u svojim lokalnim zajednicama promovisući i šireći neophodnost zajedništva. Godinama se radi sa mladim teolozima na zajedničkim teološkim temama. Sa mladima (koji nisu teolozi) se radi u okviru Grupe mladih MRV BiH koji su aktivni po cijeloj BiH i koji realizuju manje projekte u svojim lokalnim zajednicama. Kako bi se rad MRV u BiH prenio u konkretnom smislu na cijelo područje BiH osnovani su odbori za međureligijsku saradnju u 15⁸ gradova. Njih čine vjerski službenici određenog regiona te vjernici i mladi a svi zajedno djeluju pod okriljem MRV BiH. Oni svake godine realizuju svoje projekte koji za cilj imaju djelovanje u lokalnoj zajednici. Sa pravne strane, MRV djeluje kroz Pravnu grupu. Tako je ova grupa iznjedrila Zakon o slobodi vjere u BiH koji je i zvanično donesen kao važeći na nivou BiH iako isti nije bio na popisu Dejtonskih obaveza. Ovaj Zakon odvaja crkve i vjerske zajednice od države ali i uspostavlja jedan sinergistički odnos. Garantuje prava i slobode na cijeloj teritoriji BiH. MRV je organizovalo okrugle stolove i tribine u raznim gradovima kako bi predstavilo građanima prava koja po zakonu imaju. Projekat *Monitoring napada na vjerske objekte i ugrožavanja slobode vjere* MRV u BiH realizuje se svake godine a na osnovu praćenja situacije na terenu. U konkretnom slučaju napada i ugrožavanja prava predstavnici crkava i vjerskih zajednica izlaze na tu lokaciju kako bi osudili sam čin i potakli lokalnu zajednicu ali i nadležne vlasti da djeluju. Takođe, MRV je prvo u svijetu donijelo Deklaracije protiv stigmatizacije

8 Odbori za međureligijsku saradnju u Zenici, Bijeljini, Banja Luci, Novom Travniku, Livnu, Goraždu, Trebinju, Žepču, Orašju, Bihaću, Bugojnu, Foči, Tuzli, Doboju i Brčko.

osoba koje su preživjele seksualno nasilje u ratu⁹. Svoj glas protiv nasilja nad ženama realizuje se kroz licencirani projekat i predstavu Sedam koju izvode članice Mreže vjernica MRV BiH čitajući originalna i istinita svjedočenja žena koje su na razne načine stradale u svojim zajednicama. Poruka koju MRV želi poslati u ovom projektu je da religija ne stoji iza bilo koje vrste takvog nasilja. Poštujući sve žrtve i suočavajući se sa prošlošću MRV organizuje, poslednjih par godina, obilazak mjesta stradanja iz poslednjeg rata. Pored obilaska mjesta stradanja i odavanja počasti nastradalima svi učesnici na tim mjestima slušaju i svjedočenja preživjelih. U projektu najviše učestvuju mladi ljudi različitih vjera. U aprilu 2017. godine mjesta stradanja su obišli lideri crkava i vjerskih zajednica što je bilo propraćeno i medijski te ostavilo utisak na sve građane. Ova lista nije konačna i predstavlja one segmente rada MRV u BiH koji se možda najkonkretnije dotiču izgradnje mira u postkonfliktnom društvu u BiH. Nabranje projekata možda opterećuje pažnju čitaoca ali su ista data kako bi se pojmla širina djelovanja i rada.

DJELOVANJE KROZ DRŽAVU

Iz svega je vidljivo i jasno da se cjelokupni rad MRV bazira na religiji a u onim segmentima kada je u pitanju država, na pravu u smislu zagarantovanih prava i sloboda te insistiranju na tome. Činjenica je da određena crkva i vjerska zajednica na onom prostoru gdje su u većini građani njeni vjernici, uživa poseban status i ostvaruje veća prava. MRV u BiH organizovanjem nekih od nabrojanih aktivnosti želi da izmijeni tu svijest. Tamo gdje to ide teško, a obzirom na specifičnost same države i samozadovoljnu agresivnu autističnost političkih elita, pozivanje na pravo i obaveze predstavlja jedinu mogućnost djelovanja. „Iskustvo je pokazalo da dogovor o osnovnim pravilima civilizovanog življenja nije dovoljan za suzbijanje varvarizma ni država ni pojedinaca, uprkos nivou njihove emancipovanosti.“ (A.Dž. Dilovej, 2018: 339) Do prije par godina za porušeno groblje ili oskrnavljeni vjerski objekat (crkvu ili džamiju), umjesto konkretne aktivnosti postajalo je samo objašnjenje da je u pitanju čin nekog maloumnog

⁹ Deklaracija je potpisana 19. juna 2017. godine a u okviru UN programa za ublažavanje stigme preživjelih žrtava seksualnog nasilja u ratu.

lica ili maloljetnika koji nije znao šta radi. Recept kao da je bio isti za cijelu BiH, bez obzira na naciju i religiju. Danas, nakon svih aktivnosti MRV (Zakon, Monitoring, obilasci i osude), takvo djelo je krivično djelo koje podliježe sankcijama. Lokalna zajednica ne želi da stoji iza takvog djela i da bude dio pravdanja neopravdivim objašnjenjima. Ovdje je neophodno naglasiti da u osudi određenog čina uvijek učestvuje i crkva i vjerska zajednica koja je većinska na tom području. Sve to je razlog umanjenja ovakvih djela a u Izvještaju za 2017. godinu nije zabilježeno ništa slično takvog obima.

U smislu kvalitetne i konstruktivne komunikacije i saradnje crkava i vjerskih zajednica sa vlastima, MRV u BiH je različitim nivoima ponudilo Protokol o saradnji. U njemu se između ostalog MRV u BiH obavezuje da će preuzimati zahtjeve i primjedbe crkava i vjerskih zajednica te će iste pripremiti i predložiti rješenje određenih problema. Identični protokoli potpisani su sa Savjetom ministara BiH, Vladom Republike Srpske, Vladom Federacije BiH i Vladom Brčko Distrikta. Na lokalnom nivou a kada je u pitanju rad odbora za međureligijsku saradnju od svih 15 odbora protokol je potpisan jedino sa opštinom Žepče (u pripremi je potpisivanje sa opštinama Zenica 20. 02. i Goražde i Novo Goražde 28. 02). Navedena Opština koja je već potpisala protokol, na ovaj način se obavezala da će podržati sve aktivnosti koji se odnose na uspostavljanje narušenog povjerenja te aktivnosti izgradnje održivog mira i promociju tolerancije.

NEŠTO ŠIRE O NAVEDENOM

(Edukacija, Mladi, Žene, Odbori, Žrtva)

U okviru nabrojanih projekata među prvima su navedeni (i ako baš nisu prvi) projekti edukativnog karaktera. Razlog tome je stav da strah jednih spram drugih potiče od nepoznavanja. Susret sa drugim i znanje o njemu i onome u šta on vjeruje otklanja nerazumijevanje kao i lične projekcije koje se baziraju na neznanju ili pogrešnoj informisanosti. U tom smislu je MRV u BiH organizovalo susrete vjeroučitelja, mladih teologa a posebno se bavilo mladim ljudima. „Društvena grupa koja je sposobna da unapredi stvar mira jeste omladina. Do izvesne granice u životima mladih ljudi takmičarski duh i sukobljavanje ne izgledaju tako očigledno i jaki kao u svetu odraslih.“ (E. B. Masini, 2018: 322) Nakon niza godina prevaziđen

je pojam nepoznavanja i u mnogim segmentima a započete su i zajedničke aktivnosti te realizovani mnogi projekti¹⁰.

Kroz Mrežu vjernica¹¹, žene su zasigurno otišle najdalje. Može se reći da su one danas skoro samostalan organizam koji ima otvorenu komunikaciju, razumijevanje i samoinicijativu. Obzirom na djelovanje u porodici i komunikativnost ovaj segmenat djelovanja u postkonfliktnom društvu je veoma dragocjen. Kroz njihov rad danas kao da se jasno ostvaruje ono što je Eliz Baulding (1977) u svojoj knjizi *Žene u dvadesetom vijeku* predvidjela. „Ona kaže: „Žene su sada slabe, ali postaće jače u budućnosti kada se više pažnje bude poklanjalo veštinama povezivanja.“ (E. B. Masini, 2018: 322)

Takođe je dragocjen i rad odbora za međureligijsku saradnju u 15 gradova BiH. Njihova druženja se prenose na lokalnu zajednicu a projekti koje realizuju su na specifičan način uokvireni zajednicom u kojoj žive i rade. Nekada su tu zajedničke konkretno međureligijske, nekada karitativne aktivnosti, nekada kulturološke a nekada sportske¹².

¹⁰ Neke od tema i projekata mladih su „Izgradnja građanskog društva kroz međureligijski dijalog“ (projekat realizovan u više faza), „Mladi za bolje sutra“, „Mladi i budućnost u multireligijskoj BiH“ (Seminar za srednjoškolce u Blagaju), „Trgovina ljudima je naša stvarnost-spriječimo je“ te mnogi drugi. Gradovi obuhvaćeni projektima su: Sarajevo, Mostar, Orašje, Brčko, Bijeljina i Goražde. Susreti mladih teologa se realizuju dva puta godišnje (proljeće i jesen) a neke od tema su: „Zajednička riječ za nas i vas“, „Mladi teolozi u građanskom društvu“, „Pravne specifičnosti Crkava i vjerskih zajednica u BiH“ i dr. Pored upoznavanja sa drugima obično se razgovara i o postojećim problemima. Kao najveći problemi nerjetko se definišu predrasude te poistovjećivanje religije i nacionalnosti. Vjeroučitelji se susreću na organizovanim konferencijama za vjeroučitelje na kojima razmjenjuju svoja iskustva.

¹¹ Mreža žena vjernica u zajedništvu realizuje različite aktivnosti od haritativnih do kulturnih djelatnosti. Na svom Prvom kongresu donijele su i deklaraciju u kojoj između ostalog zalažu za: podsticanje ženskog aktivizma; sprečavanje nasilja u školi, na ulici; sprečavanje nasilja u porodici; stalnu edukaciju žrtava nasilja i upoznavanje žrtava sa njihovim pravima; potrebu većeg senzibiliteta crkava i vjerskih zajednica prema samohranim majkama; većeg prisustva žena u upravama džemata, parohija i župa; razbijanja predrasuda o pripadnicima drugih konfesija; zaštita vjerskih objekata i vjerskih službenika kao i sprečavanja napada na iste.

¹² Neke od aktivnosti su: Predavanje o hrišćanstvu za učenike Behram-begove medrese u Tuzli; Tribina „Ekologija

Najpotresniji projekti su oni koji se odnose konkretno na žrtve. Bez sumnje da takve aktivnosti možda najjače potiču saosjećanje i razumijevanje te vode ozdravljenju. MRV u BiH između ostalih to čini i kroz projekat „Evropska radionica o suočavanju sa prošlošću opterećenom nasiljem u Bosni i Hercegovini“. Projekat je osmišljen kroz niz predavanja, svjedočenja i posjetu mjestima stradanja. Pored učesnika iz BiH prisutni su i učesnici iz inostranstva¹³. Na isti način učesnici projekta iz BiH su posjetili logor Aušvic 2017. godine. Već smo napomenuli kako su 2017. godine lideri MRV obišli mjesta stradanja ali je neophodno i dodati da je takva inicijativa postojala par godina ranije te da se to učini sa predstavnicima Države, što se nažalost nije realizovalo. Svojevremeno je MRV u BiH imalo ideju pokretanja nečega što bi sličilo¹⁴ Komisiji za istinu i pomirenje u okviru koje bi i žrtve javno svjedočile o onome što su prošle. Nažalost nije bilo konsenzusa za tu aktivnost. Govoreći o žrtvama, veliki doprinos zacjeljivanju rana u postkonfliktnom društvu je i učešće MRV u BiH u razvojnom programu Populacijskog fonda UN-a za ublažavanje stigme osoba koje su preživjele seksualno nasilje u ratu u BiH. Uloga MRV u BiH da kroz svoje aktivnosti utiče na promjenu pristupa i stava prema žrtvama kao i djelovanju¹⁵ koje bi vodilo ka ozdravljenju.

i vjernici“; Susret upoznaj-moli-sarađuj u Zenici; Bazar u Trebinju; Unapređenje međureligijske izgradnje mira u svim odborima; Sloboda vjere i nasilje kroz prizmu islama u OMS Livno; Posjete školama, domovima za nezbrinutu djecu, prikupljanje pomoći nakon velikih poplava u BiH ali i „Ujedinjeni loptom protiv nasilja, rasizma i diskriminacije“ humanitarna utakmica između vjerskih službenika iz Zenice i Roma Republike Hrvatske te takođe humanitarna utakmica između imama zeničkog medžlisa i Reprezentacije katoličkih svećenika BiH. Svake godine svaki od 15 odbora realizuje bar po jedan projekat u svojoj lokalnoj zajednici.

¹³ Neki od dosadašnjih učesnika su dolazili iz Albanije, Litvanije, Njemačke, Izraela.

¹⁴ U smislu da bude prilagođeno prilikama BiH.

¹⁵ Prevnstveno se misli konkretno na rad kroz Crkve i vjerske zajednice na lokalnom nivou u lokalnoj zajednici. U tekstu se između ostalog kaže: „Izražavamo spremnost naših crkava i vjerskih zajednica da u skladu sa svojim učenjima pruže pomoć i izraze podršku protiv stigmatizacije žrtava seksualnog nasilja.“

OSTALE AKTIVNOSTI

U cilju predstavljanja rada na restauraciji postkonfliktnog društva u BiH neophodno je navesti i aktivnosti koje nisu našle mjesto u do sada navedenim. MRV u BiH je često organizovala različite javne tribine, okrugle stolove i predavanja. Jedna od kvalitetnih javnih tribina koja se ponavljala u više gradova i mjesta jeste tribina „Moj doprinos trajnom miru“ a koja se realizovala u okviru projekta „Povjerenje, razumijevanje, odgovornost za budućnost“. Na ovim tribinama pozivani su i učešće uzimali pored predstavnika crkava i vjerskih zajednica i predstavnici lokalnih vlasti, civilnog društva te obrazovnih institucija. Vrijedno je spomenuti i konferenciju „Zaštita vjerskih sloboda i borba protiv diskriminacije i nasilja na osnovu religijskih uvjerenja“ sa pitanjem gdje je granica između borbe protiv vjerske netolerancije i predrasuda i prava građana na slobodu vjere i uvjerenja. Potom tu je i aktivnost na osnovu konvencije o zabrani kasetne municije u BiH u koju se MRV BiH uključilo a posebno po pitanju zaostalih mina i kasetne municije koja ugrožava sigurnost ljudi. Jedna od aktivnosti je i usvajanje teksta o Univerzalnom kodeksu o svetim mjestima te učestvovanje u konsultacijama u Briselu. Cilj je bio da se ovim Univerzalnim kodeksom usvoji rezolucija kojom bi se štitila sveta mjesta širom svijeta.

POLITIKA I MEDIJI

U mnogim slučajevima svi navedeni događaji nisu bili ili jesu ali vrlo slabo medijski praćeni. U BiH kakva jeste vijesti o pozitivnim događajima su nerijetko marginalizovane. Na jednom događaju, prilikom susreta sveštenika i imama niko od pozvanih medija se nije odazvao. Tada je u šali rečeno, pozovite medije i recite im da smo se potukli, svi će doći. Ova šala u stvari vrlo ozbiljno svjedoči o činjenici instrumentalizovanih politika ignorisanja pozitivnosti kada je u pitanju društvo u cjelini i njegovo ozdravljenje. To je ujedno i razlog zašto se za mnoge aktivnosti MRV BiH uopšte ne zna. Da je drugačije i efekat na građane bi bio znatno veći. Istini za volju, treba priznati da se taj odnos u posljednje vrijeme ipak mijenja. Ova činjenica kao i činjenica da zakona o restituciji još nema te činjenice neregulisanja penzionog i zdravstvenog osiguranja vjerskih službenika

kao i mnoga druga uporno pokretana pitanja svjedoče da MRV BiH nema uticaja na politiku i uopšte političare u BiH. Stav mnogih, pogotovo međunarodnih predstavnika je upravo suprotan i potrebno je jako puno snage da se dokaže drugačije. Sa druge strane kada bi MRV imalo konkretan uticaj na politiku onda bi to bilo jako opasno i za MRV i za državu. Iznošenje ove činjenice možda izgleda izlišno obzirom na temu ali iz ugla vrlo čestih pitanja i zahtjeva da MRV u BiH učini nešto koristeći ovaj „kolosjek“ kada je u pitanju poslijeratno društvo, onda je sasvim logično. MRV u BiH ne može politički djelovati na širem planu a i kada bi moglo to bi predstavljalo prelaženje vlastitih granica koje u konačnosti ne bi bilo dobro ni za jedne ni za druge. Možda ipak gore za religiju, jer kako kaže Grigorije D. Zjakas: „Tada religijski život gubi svoju orijentaciju i religija biva oruđe političkih i nacionalističkih ciljeva, pre svega sebičnih, koji traže korist drugim težnjama, stranim njenoj suštini.“ (Zjakas, 2011:232) Bez sumnje je da crkve i vjerske zajednice u određenim okvirima prava, sloboda i egzistencije interesuju i politička pitanja jer žive i rade u određenoj državi. Da li šire od toga, kakvog i kolikog uticaja imaju crkve i vjerske zajednice ponaosob, mimo MRV, na politiku to je, iako opravdano, ipak drugo pitanje van ove teme.

KRATKO O DJELOVANJU

U REGIONU

Iako je tema ovoga eseja donekle uokvirena na postkonfliktno društvo u BiH, treba reći da je obzirom na iskustvo, MRV u BiH bilo inicijator osnivanja istog takvog Međureligijskog Vijeća na Kosovu i Metohiji 2000. godine. Pored sve upornosti ono nije opstalo. Političke snage su bile jače od mogućnosti organizovanja i osamostaljivanja takve jedne organizacije. Nešto kasnije je slična inicijativa bila i u Makedoniji, takođe neuspjela.

ZAKLJUČAK

Ako govorimo o bosanskohercegovačkom društvu i interesima istog da prevaziđe stanje svoje postkonfliktnosti a u cilju trajnog mira, MRV BiH je dalo svoj značajan doprinos upravo kroz svoju glavnu ideju a to je izgradnja građanskog društva kroz međureligijski dijalog. Nastalo sa

ciljem pomirenja, samo godinu i po dana nakon prestanka rata i bez ikakvog obrasca djelovanja sem dobre volje predstavnika crkava i vjerskih zajednica, MRV BiH ne djeluje kroz floskule i petparačke parole pomirenja. Ono se ozbiljno bavi segmentima društva koji odgovaraju na pozive za saradnju gdje i najmanji susret među ljudima, iste oslobađa predrasuda i daje putokaz za dalje. Dijalog između islama, hrišćanstva i judaizma, zajedničko djelovanje prošireno u prostor života našeg čovjeka, je dijalog ne samo mirnog saživota, već i restauracije postojeće duhovne ravnoteže. Na taj način mir prevazilazi svoj apofatički smisao i prestaje biti samo odsustvo nemira ili rata. Dobija širu i trajniju dimenziju koja teži višnjem dobru, odnosno daje smisao i cilj životu. Da li je MRV u BiH moglo i može bolje od ovoga što je do sada uradilo? Obzirom na polazište i uslove u kojima je pravilo iskorake teško da je moglo bolje od do sada učinjenog. Pored negativnih plodova rata, lične samoizgradnje, naš prostor je i dio globalne savremene stvarnosti koju je teško predvidjeti i koja nas neprestano tjera da se osvježujemo kada je u pitanju značaj koji ima složenost civilizacije i da učestvujemo u njoj. Da može bolje, u to nema sumnje i obzirom na trenutne aktivnosti evaluacija budućnosti će nam to zasigurno potvrditi. Na kraju možemo zaključiti da je Međureligijsko vijeće vrlo konkretno u svom punom kapacitetu uporno i intenzivno na svim poljima djelovalo mirotvorski, preobražavajući, koliko je to moguće shodno uslovima postkonfliktno stanje našeg bosanskohercegovačkog društva sugestivno ga nazivajući građanskim jer je to cilj kojem teži.

IZVORI:

Arhiva i dokumenta Međureligijskog vijeća u BiH;
Ferhadija 16/1, 71000 Sarajevo.

GRIGORIJE D. ZJAKAS (2011):
Živeći skladno sa ljudima različite vere,
Novi Sad, Beseda.

NEZRUK ĆURAK (2018):
Hrestomatija odabranih tekstova,
Master program Međureligijski studij i
izgradnja mira, Modul Izgradnja mira,
Podmodul Uvod u mirovne studije,
Sarajevo.

MEĐURELIGIJSKA SURADNJA U PRAKSI

U povodu Dana džamija, Mreža mladih Medžlisa Islamske zajednice Tuzla danas je organizovala akciju čišćenja nacionalnog spomenika Bosne i Hercegovine, Jevrejskog groblja u tuzlanskom naselju Borić.

Učesnici ove akcije, mladi iz tuzlanskih džemata, na čelu sa tuzlanskim imamima, željeli su na ovaj način da naprave pozitivnu gestu za svoje komšije Jevreje, na čemu su im predstavnici Jevrejske opštine Tuzla duboko zahvalni.

Bila je to ujedno prilika da se mladi upoznaju sa vjerskom raznolikošću naroda koji žive na području našeg grada, ali i da saznaju nešto više o historiji Jevrejske zajednice na ovom području.

Nakon čišćenja Jevrejskog groblja, mladi su se uputili na Kicelj gdje su također očistili i uredili plato koji mnogi Tuzlaci koriste kao izletišta.

